

Byggnadsminnet Sala varmbadhus

- mindre åtgärder 2007

Antikvarisk kontroll

Kvarteret Täljstenen 1
Sala stadsförsamling
Västmanland

Helén Sjökvist

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Bakgrund.....	2
Badhus i Sverige.....	2
Sala varmbadhus.....	2
Åtgärder.....	3
Referenser.....	5
Kart- och arkivmaterial.....	5
Litteratur.....	5
Tekniska och administrativa uppgifter.....	5

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Kulturmiljövård Mälardalen 2008

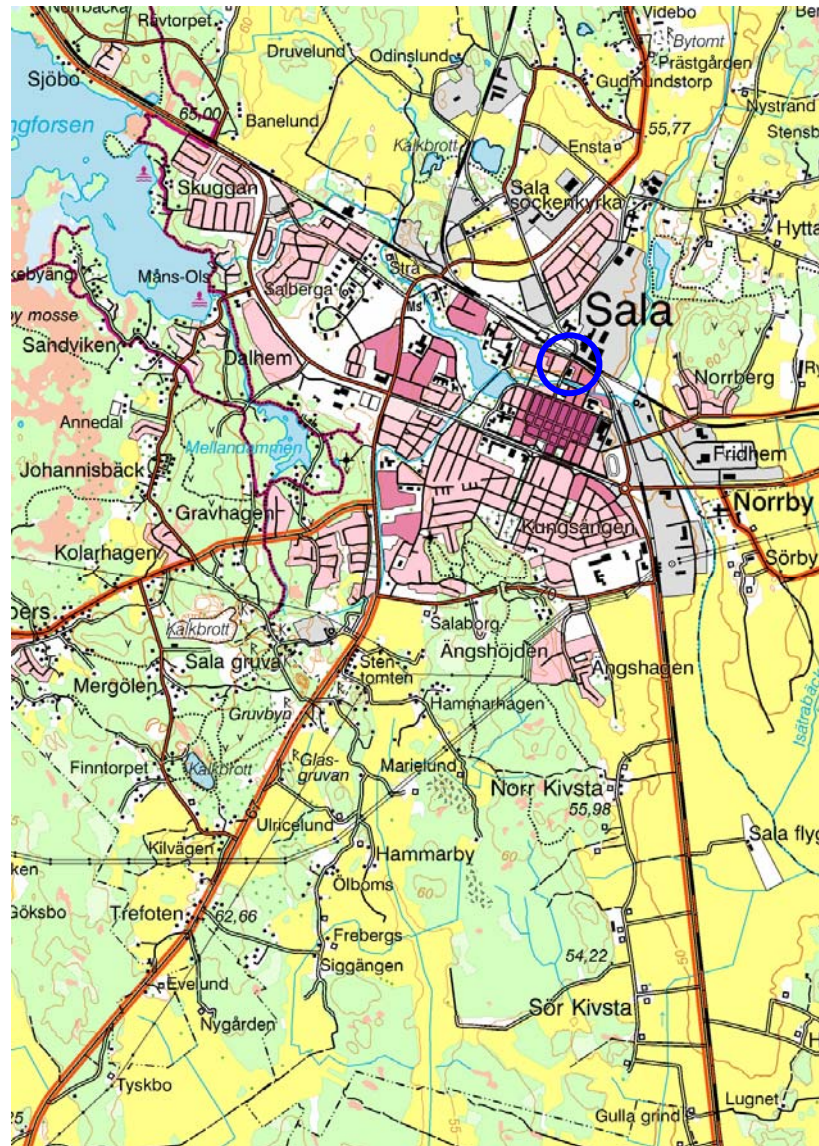
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408
ISBN 978-91-86019-15-0

Tryck: Kulturmiljövård Mälardalen, Västerås 2008

Inledning

Under 2007 har byggnadsminnet Sala varmbadhus genomgått några mindre ändringar. Tillstånd till åtgärderna gavs av Länsstyrelsen i Västmanlands län 2007-07-04, dnr 432-7113-07. Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen utsågs av Länsstyrelsen till antikvarisk kontrollant.

Figur 1. Sala Varmbadhus markerat med en ring på gröna kartan. Skala 1:50000.

Bakgrund

Badhus i Sverige

Före 1880 fanns varmbadhus i första hand vid kurorterna och de äldsta badorterna.¹ Som exempel på denna typ av badhus kan nämnas det som fanns vid Sättra Brunn 1855-1909. Efter 1880 fick läkaren Carl Curmans syn på badande som rekreationsmedel ett stort genomslag i Sverige. Badhuset skulle vara ett hälsans tempel.

På 1920-talet skedde en viss förändring vad gäller badhusens planformer genom att bassängerna blev allt större och omklädningshytterna flyttades ut från badhuset till särskilda omklädningsrum. Badbyggnationen i Sverige tog dessutom extra fart efter en badkonferens i Göteborg år 1925.²

När Örebros nya badhus stod klart 1928, med en 33 1/3 meter lång bassäng, fick man en förebild för nya bad i Sverige, vilken kom att vara gällande fram till andra världskriget. Motionssimning, träning och tävling hamnade i fokus medan karbaden och bastubaden som varit de viktigaste inslagen på den gamla typen av badhus var på väg ur mode. Utvecklingen hade delvis att göra med att badkaren blev allt vanligare i hyreshusen.

Utvecklingen fortsatte under 1930- och 1940-talen.³ Utmärkande för denna tids badhus var de stora glasade ytorna som skulle skapa en kontakt med utemiljön. Simbassängerna blev i allmänhet 25 meter långa och badhusen försågs med läktare. I allt större utsträckning började man även skapa utrymmen i anslutning till badhusen för utövande av andra sporter. Efter 1950 blev möjligheterna till simning det helt väsentliga i badhusen medan de hygieniska och hälsomässiga aspekterna kom i bakgrunden. Utrymmena för bastu, dusch och tvättning blev enklare. Antalet simanläggningar, såväl simhallar som friluftsbad, ökade även snabbt på grund av förbättrade fritidsvillkor och ett allt större badintresse. I samband med kommunsammanslagningarna på 1970-talet tillkom en stor mängd med simhallar i Sverige.⁴

Sala varmbadhus

Sala varmbadhus uppfördes av Sala stad år 1928.⁵ Arkitekt var John Åkerlund som bland annat ritat arbetarbostäder i Västerås och det före detta sparbankshuset i Köping samt även varit aktiv i arbetet med boken "Svenska allmogehem" utgiven 1909. Arkitekturen har en mycket karakteristisk prägel av 1920-tals klassicism.

Badhuset är uppfört i tegel i två våningar. Fasaden är putsad och avfärgad i en gul kulör. Till badet hör även en solgård vilken nåddes från badet via glasade dubbeldörrar. Där fanns möjlighet att sitta på badhusets solaltan, insvept i en badfilt efter badet. Solbadandet var för övrigt en viktig del i badhusens verksamhet och speglar den roll dessa hade som rekreationsplats och friskvårdsanläggning. Att få sol

---

¹ Kindblom 1995

² SLS 1998 s. 139.

³ Kindblom 1995

⁴ SLS 1998

⁵ Ström 2004.

och frisk luft ansågs vara hälsosamt och stärkande, i synnerhet för människor med lungbesvär.⁶

Då badhuset öppnades för allmänheten den 19 mars 1928 kunde man för 75 öre få bada i bassäng och bastu under 45 minuter.⁷ I priset ingick även fri tvål och en handduk. Badhuset används numera som konstmuseum med bland annat verk av Salasonen Ivan Aguéli (1869–1917), samt för diverse kulturaktiviteter.

År 1987 upphörde badandet, varefter huset genomgick en upprustning och den 8 x 15 m stora bassängen täcktes över. Det försågs samtidigt med en förbindelsegång till en intilliggande nybyggd biblioteksbyggnad.

Åtgärder

Sökanden hade begärt tillstånd för att byta ut frostat glas i tre fönsteröppningar i den västra fasaden. Man önskade även göra en håltagning i norra fasaden för att möjliggöra indragning av fjärrkyla. Tillstånd gavs för åtgärderna med undantag för utbyte av det frostade glaset på plan två där detta bedömdes vara originalutförande.

De frostade glasen i bottenvåningen byttes till klarglas motsvarande kulturglas. Befintliga bågar behölls. Kittning utfördes med linoljekitt och ommålning kommer att utföras under våren 2008 med linoljefärg från Ottossons färgmakeri.

Indragningen av fjärrkyla genomfördes inte då beräkningar visade att den lokal man tänkt sig använda för undervisningsändamål inte uppfyllde kraven på ventilation. Åtgärderna skulle då blivit betydligt mer omfattande och planerna ändrades.

Figur 2. Entré till badhuset. Foto: Helén Sjökvist.

---

⁶ Palmberg-Eriksson 2003

⁷ Ström 2004.

Figur 3. De två fönstren i bottenvåningen har försetts med klarglas. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 4. Fönstren har kittats om men ej målats om. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 5. Det övre fönstret till böger har ej fått glaset utbytt. Foto: Helén Sjökvist.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Gröna kartan.

Litteratur

Kindblom, Inga. 1995. *Badbus och badande före 1950*. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

Palmberg-Erikson, Stina. 2003. *Från vallen till ballen*. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

SLS 100 år - Jubileumsbok 1898-1998. 1998. Karlstad.

Ström, Krister. 2004. *Synnerligen Märkliga. Byggnadsminnen i Västmanlands län*. Västerås.

Tekniska och administrativa uppgifter

Kulturmiljövård Mälardalen nr:	07098
Länsstyrelsen dnr:	432-7113-07
Fastighetsbeteckning:	Kvarteret Täljstenen 1
Landskap:	Västmanland
Län:	Västmanlands län
Socken:	Sala stadsförsamling
Kommun:	Sala
Ägare-beställare:	Sala kommun
	Tekniska kontoret
Entreprenör:	PEAB i Sala
	Kumlins Måleri i Sala
Antikvarisk kontroll:	Kulturmiljövård Mälardalen
	Helén Sjökvist
	Stora gatan 41
	722 12 Västerås